

Forfatter: Kierkegaard, Søren

Titel: Udrag fra Begrebet Angest

Citation: Kierkegaard, Søren: "Begrebet Angest", i Kierkegaard, Søren: *Begrebet Angest*, udg. af Lars Petersen ; Merete Jørgensen , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1991, s. 77. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur:
<https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-kierkegaard01val-shoot-idm140698092378832/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Begrebet Angest

de dem, da det er med hans allerhøieste Tilladelse at de drive deres Spil, saa ugeneret, at man selv i Logiken bruger Udtryk og Vendinger henteede fra Overgangens Tilnelighed: derpaa, naar, som værende er det det, som vordende er det det o.s.v.

Dog dette være nu som det være vil, lad Logiken see til at hjælpe sig selv. Ordet Overgang er og bliver en Aandrigheid i Logiken. I den historiske Friheds Sphære har den hjemme, thi Overgangen er en Tilstand, og er virkelig*. Vanskeligheden af at anbringe Overgangen i det reent Metaphysiske har Plato meget godt indseet, og derfor har den Kategorie Øieblikke** kostet ham saa megen

* Det er derfor ikke at fortaae logisk, men i Retning af den historiske Frihed, naar Aristoteles siger, at Overgangen fra Mulighed til Virkelighed er en *αἰσθησις*.

** Øieblikket opfattes nu af Plato reent abstrakt. For at orientere sig i dens Dialektik, kan man gjøre sig Rede for, at Øieblikket er det Ikke-Værende under Tirdens Besømmelse. Det Ikke-Værende (*τὸ μὴ ὄν; τὸ ἄπειρον* hos Pythagoræerne) beskæftigede Oldtidens Philosophie nok saa meget som den moderne. Det Ikke-Værende opfattedes ontologisk af Eleaterne saaledes, at hvad der udsagdes om det kun udsagdes i Modstrængning, at kun det Værende er. Vil man videre forfølge det, da vil man see, at det kommer igjen i alle Sphærer. Metaphysisk-propædeutisk blev Sætningen udtrykt saaledes: den, der udsiger det Ikke-Værende, siger det Inætt. (Denne Misforstaelse bekæmpes i Sophisten, og bekæmpes paa en mere mennesk Maade allerede i en tidligere Dialog »Gorgias«.) Endelig i de praktiske Sphærer benyttede Sophisterne det Ikke-Værende saaledes, at de derved hævede alle sædvanlige Begreber; det Ikke-Værende er ikke, ego er alt Sandt, ego er alt Godt, ego er Bedrig o.s.v. slet ikke til. Dette bekæmper Socrates i flere Dialoger. Fornemlig har imidlertid Plato afhandlet det i »Sophisten«, der som alle Platons Dialoger paa en gang kunstnerisk anskueliggjør, hvad den selv docerer; thi Sophisten, hvis Definition og Begrebs Dialogen søger, medens den hovedsagelig handler om det Ikke-Værende, han er selv et Ikke-Værende, og saaledes bliver Begrebet og Exemplet til paa en gang i den Krig, i hvilken Sophisten bekryges, og som ender med, ikke at han tilintetgjøres, men at han bliver til, hvilket er det værste for ham, det nemlig, at han trods sin Sophistik, der formæzer at gjøre ham usynlig ligesom Mars's Rustning, dog maa her frem. I den nyere Philosophie er man slet ikke kommen væsentligen videre i Opfattelsen af det Ikke-Værende, og det uagter man mener sig at være christelig. Den græske Philosophie og den moderne er slet saaledes. Alt dreier sig om, at faae det Ikke-Værende til at være til; thi at faae det bort og til at forsvinde synes saa saare let. Den christelige Betragtning er stillet saaledes: det Ikke-Værende er til overalt som Inætt, hvoraf der skabtes, som Skin og Furfængelighed, som Synd, som Sandeligheden fjernet fra Aanden, som Tilneligheden glemt af Evigheden, derfor gælder Alt om at faae det bort for at faae det Værende frem. Kun i denne Retning er Begrebet Forsoning opfatter historisk rigtigt i den Forstand, i hvilken Christendommen bragte det ind i Verden. Et Opfattelsen i modsat Retning (Bevægelsens Udgang fra at det Ikke-Værende ikke er til) saa har man forflygtet Forsoningen og vendt Vrangten ud deraf. – Det er i »Parmenides« at Plato fremstæter Øieblikket. Denne Dialog beskæftiger sig med at eftervisse Modsigelsen i Begreberne selv, hvilket Socrates udtrykker paa saa besæmt en Maade, at det just ikke geraader ham gamle græske, sijnne Philosophie til Skam, men vel kan tjene til at beskæmme en nyere broutende Philosophie, der ikke som den græ-

Anstrængelse. At ignorere Vanskeligheden er vistnok ikke at sige videre end Plato, at ignorere den, fremt bedragende Tænkningen, for at faae Speculationen flot og Bevægelsen i Logiken i Gang, er at behandle Speculationen som et temmelig endeligt Anliggende. Dog erindrer jeg engang at have hørt en Speculerende sige, at man ikke maatte tænke for meget paa Vanskelighederne iforvæien; thi da kom

ske stor Forandring til sig selv, men til Menneskene og deres Beundring. Socrates bemærker, at det ikke var vidunderligt, om Een kunde eftervise det Mødsigende (*το εναρτιον*) om en enkelt Ting, der participerer i det Forskjellige, men hvis Een var istand til at vise Mødsigelsen i Begrebet selv, det var at beundre. (*αλλ' εσδ εστιν εν, αυτο τουτο πολλο αποδειξει και αν τα πολλο δη εν, αυτο ηδη θεωρησασμαι, και περι των ελιων απαντων υσεται* § 129 B C.). Fremgangsmaaden er imidlertid den eksperimenterende Dialektik. Man antager, at Eenheden (*το εν*), er og at den ikke er, og viser nu, hvad der deraf vil følge for den selv og for det Øvrigte. Øieblikket viser sig nu at være dette underlige Væsen (*αποπου* det græske Ord er her ypperligt), der ligger mellem Bevægelse og Ro uden at være i nogen Tid, og til dette og ud af dette skæer det Bevægende om i Ro, og det Hvilende i Bevægelse. Øieblikket bliver derfor Overgangs-Kategorien ovennævnedet (*μεταβατικη*), thi Plato viser, at paa samme Maade er Øieblikket ogsaa i Forhold til Overgangen af Eenhed til Flerhed, og Flerhed til Eenhed, Lighed til Ulighed o. s. v., er Øieblikket, i hvilket der hverken er *εν* eller *πολλα*, og hverken bestemmes eller sammenblandes (*ουτε διακρισεται ουτε ξεχωρισεται* § 157 A.). Af alt dette har nu Plato Fortjeneste ved at tydeliggøre sig Vanskeligheden, men Øieblikket bliver dog en lydløs atomatisk Abstraktion, som man heller ei forklarer ved at ignorere den. Near nu Logiken vil udsige, at den ikke har Overgangen, (og har den denne Kategorie, da maa den jo finde sin Plads i Systemet selv, og den end tillige opererer i Systemet), da vil det blive tydeligere, at de historiske Sphærer og al den Videns, der hviler i en historisk Forudsætning, har Øieblikket Denne Kategorie er af stor Vigtighed for at afslutte med den hedenske Philosophie, og en ligesaa hedensk Speculation i Christendommen. I Dialogen Parmenides viser paa et andet Sted sig Folgen af, at Øieblikket er en saadan Abstraktion. Idet Eenheden pointeres at have Tidens Bestemmelse, vises nu, hvortledes der fremkommer den Mødsigelse, at Eenheden (*το εν*) bliver ældre og yngre end sig selv og end Flerheden (*τα πολλο*) og da igjen hverken yngre eller ældre end den selv eller end Flerheden (§ 151 E) Eenheden maa jo dog være, siges der, og nu bestemmes det at være saaledes: Deelagtighed i et Væsen eller i en Væsenhed i den nærværende Tid (*το δε εστιν αλλο τι εστι η μεθεξαι ουαιεσ μετα χρονου του παριστος* § 151 E) I den nærmere Udvikling af Mødsigelsen viser det sig nu, at det Nærværende (*το νυν*) vælger imellem at betyde det Nærværende, det Evrige, Øieblikket Dette Nu (*το νυν*) ligger mellem -være og -vil blive, og Eenheden kan jo ikke, idet den skræder frem fra det Forbigaaende til det Tidkommende, springe Nuet forbi. Den holder altsaa inde i Nu'et, bliver ikke ældre men er ældre I den nyeste Philosophie culminerer Abstraktionen i den rene Væren, naar den rene Væren er det abstrakteste Udtryk for Evigheden, og er som Intet netop igjen Øieblikket Her viser det sig atter, hvor vigtig Øieblikket er, fordi først med denne Kategorie kan det lykkes at give Evigheden sin Betydning, idet Evigheden og Øieblikket blive de yderste Modsetninger, medens ellers det dialektiske Hexerene faaer Evigheden og Øieblikket til at betyde det Samme. Først med Christendommen bliver Sandse-lighed, Tidelighed, Øieblikket at forstaae, netop fordi først med den bliver Evigheden væsentlig.

man aldrig til at speculere. Naar det saaledes blot gælder om at komme til at speculere, ikke om at Eens Speculation bliver virkelig Speculation, saa er det jo ganske resolut sagt, at man blot skal see at komme til at speculere, ligesom det er priseligt, om en Mand, der ikke havde Evne til at kjøre til Dyrehaven i egen Vogn, vilde sige: Sligt bor man ikke bryde sig om, man kan godt kjøre paa en Kaffemølle. Og saaledes er det jo ogsaa: Begge de Kjørende komme forhaabentligen til Dyrehaven. Derimod kommer den neppeligen til at speculere, der var resolut nok til ikke at bryde sig om Befordringen, naar han barestens kunde komme til at speculere.

I den historiske Friheds Sphære er Overgangen en Tilstand. Imidlertid maa man, for retteligen at forstaae dette, ikke glemme, at der Ny kommer ved Sprunget. Hvis dette nemlig ikke fastholdes, da faaer Overgangen en quantiterende Overvægt over Sprungets Elasticitet.

Mennesket var altsaa en Synthese af Sjæl og Legeme, men er tilhænge en Synthese af det Timelige og det Evige. At dette ofte nok er bleven sagt, har jeg Intet at indvende mod; thi det er ikke mit Ønske, at opdage Nyheder, men vel min Glæde og min forelskede Syssel at tænke over, hvad der synes ganske simpelt.

Hvad den sidste Synthese angaaer, da er det strax paafaldende, at den er dannet anderledes end den første. I den første var Sjæl og Legeme Synthesens tvende Momenter, og Aanden det Tredie, dog saaledes, at der først egentlig var Tale om Synthesen idet Aanden sattes. Den anden Synthese har kun to Momenter: det Timelige og det Evige. Hvor er her det Tredie? Og er der intet Tredie, da er der egentligen ingen Synthese, thi en Synthese, som er en Modsigelse, kan ikke fuldkommes som Synthese uden i et Tredie; thi det, at Synthesen er en Modsigelse, udsiger jo netop, at den ikke er. Hvad er da det Timelige?

Naar man rigtig bestemmer Tiden som den uendelige Succession, saa ligger det tilsyneladende nær ogsaa at bestemme den som nærværende, forbigangen og tilkommende. Imidlertid er denne Distinction urigtig, hvis man mener, at den ligger i Tiden selv; thi den fremkommer først ved Tidens Forhold til Evigheden og ved Evighedens Reflexion i denne. Dersom man nemlig i Tidens uendelige Succession kunde finde et Fodfæste = et Nærværende, som var det Delende, saa var Inddelingen ganske rigtig. Men netop fordi ethvert Moment, som Summen af Momenter er det, er Proces (en Gaaen-